

KKTC’de Yaşayan 5-6 Yaş Çocukların Tablet ve Cep Telefonu Kullanımına İlişkin Ebeveyn Görüşlerinin İncelenmesi

 Mehmet Ali ATEŞ

Girne Amerikan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Öğretmenliği Anabilim Dalı
mehmetaliates@gau.edu.tr

 Neslihan DURMUŞOĞLU SALTALI

Girne Amerikan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Öğretmenliği Anabilim Dalı
ndsaltali@gmail.com

Gönderilme Tarihi: 26/12/2018

Kabul Tarihi: 13/02/2019

Yayınlanma Tarihi: 26/03/2019

DOI: [10.30855/gjes.2019.05.01.004](https://doi.org/10.30855/gjes.2019.05.01.004)

Makale Bilgileri

Anahtar Kelimeler:

Tablet,
Cep telefonu,
Çocuk ve teknoloji,
Okul öncesi eğitim

ÖZET

Toplumsal yaşam deneyimlerine dayalı olarak, tablet ve cep telefonlarının yetişkinlerin yanı sıra çocukların da günlük yaşamlarının parçası haline geldiği ve çocukların bu teknolojik aletlerle gün içerisinde etkileşime geçtikleri gözlemlenebilir. Bu da araştırmacıları çocukların dijital teknolojileri kullanımı konusunu çeşitli boyutlarıyla ele alan araştırmalar yapmaya sevk etmektedir. Özellikle okul öncesi dönemdeki çocukların dijital teknoloji kullanım durumlarının ortaya koyulmasında ebeveynlerin görüşleri önem arz etmektedir. Bu araştırmada çocukların tablet ve cep telefonu kullanımına ilişkin ebeveyn görüşlerinin incelenmesi amaç edinmiştir. Bu amaç doğrultusunda araştırma KKTC’de yaşayan 5-6 yaş grubu çocuğu olan 55 ebeveyn üzerinde yürütülmüştür. Nitel araştırma yöntemine uygun yürütülen araştırmanın verilerinin elde edilmesinde yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılarak anne-babalarla yüz yüze görüşme yapılmıştır. Araştırma sonuçları ebeveynlerin yaklaşık yarısının çocuklarının dijital teknoloji kullanımı sırasında süre konusunda, %20’sinin ise içerik konusunda kontrol sağlayamadıklarını göstermiştir. Çocukların dijital teknolojileri kullanım nedenlerinde oyun, eğlence, eğitimsel ve sanatsal amaçlar ortaya çıkmıştır. Ailelerin %76’sı zaman zaman çeşitli nedenlerle kendilerinin de çocukları dijital teknolojilere yönettiklerini belirtmişlerdir. Ailelerin kendilerinin çocuklarını dijital teknolojilere yönettikleri durumlar sırasıyla oyalamak amaçlı, eğitimsel amaçlı, olumsuz davranışı kontrol altına alabilme ve olumlu davranışı ödüllendirme olarak saptanmıştır. Çocuklarının dijital teknoloji

Ateş, M. A., & Durmuşoğlu Saltalı, N. (2019). KKTC’de yaşayan 5-6 yaş çocukların tablet ve cep telefonu kullanımına ilişkin ebeveyn görüşlerinin incelenmesi. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(1), 62-90. DOI: <https://dx.doi.org/10.30855/gjes.2019.05.01.004>.

Dergi Web Sayfası: <http://dergipark.gov.tr/gebd>

kullanımının etkilerini ailelerin yaklaşık yarısı eğitimsel destek sağlaması, dijital çağa ayak uydurması ve uslu durmasını sağlama gibi nedenlerle olumlu olarak değerlendirmiştir. Ailelerin %72'si ise sosyalleşme eksikliği, olumsuz davranışı modelleme, bağımlılık riski, göz sağlığı problemleri, hareket eksikliği, zihinsel gelişimi olumsuz etkileme ve dil gelişimini olumsuz etkileme gibi olumsuz etkileri olabileceğini belirtmiştir.

Investigation of Parents' Views on the Use of Tablets and Mobile Phones in 5-6 Years Old Children Living in TRNC

Article Info

Keywords:

Tablet,
Mobile phone,
Children and
technology,
Preschool education

ABSTRACT

Based on social life experiences, it can be observed that tablets and mobile phones have become part of the daily lives of children and that children interact with these technological devices during the day. This leads researchers to conduct research on the use of digital technologies in a variety of dimensions. Especially in preschool children, the opinions of parents are important in determining the use of digital technology. The aim of this study is to examine the views of parents about the use of preschool children's tablets and mobile phones. For this purpose, the study was carried out on 55 parents with 5-6 age group living in TRNC. In order to obtain the data of the research conducted in accordance with the qualitative research method, a face-to-face interview was conducted with the parents using the semi-structured interview method. The results of the study showed that approximately half of the parents did not have control over the children's duration of the use of digital technology and 20% of parent couldn't control of content. Play, entertainment, educational and artistic purposes have emerged in the reasons why children use digital technologies. 76% of the families stated that they sometimes directed children to digital technologies from time to time for various reasons. The situations in which families directed their children towards digital technologies were determined as to be able to control, for educational purposes, to control negative behavior and to reward positive behavior, respectively. Approximately half of the families evaluated that the impact of their children's use of digital technology as positive due to the providing educational support, keeping up with the digital age and keeping them well. 72% of the families stated that they may have negative effects such as lack of socialization, negative behavior modeling, addiction risk, eye health problems, lack of movement, negative impact on mental development and negative impact on language development.

GİRİŞ

Teknolojinin hızlı bir şekilde ilerlemesiyle cep telefonu ve tablet gibi taşınabilir cihazlar hayatımızın vazgeçilmezleri arasına girmiştir. İletişimin yanısıra birçok fonksiyona sahip akıllı telefon ve tabletler günümüzde hemen hemen her evde bulunmaktadır. Dijital teknolojilerin ailedeki yetişkinler tarafından artan kullanımı ile beraber, çocuklar da içinde buldukları bu

teknolojik ortama ayak uydurmakta, erken yaşlarda bu cihazlarla tanışmaktadır. Küçük yaşlardaki çocuklar önce çevrelerindeki insanların kullanımını gözlemleyip model alarak, sonra pasif olarak ailelerin kendilerine sunduğu çizgi film, video, reklam gibi görselleri izleme şeklinde, sonra da bizzat kendileri kullanarak bu dijital teknolojilerle etkileşime geçmektedir. Her geçen gün cep telefonları ve tabletler evde, okulda, iş ortamında bireylerin yaşamının birer parçası haline gelmekte, çocuk-geç-yetişkin toplumun her kesiminden bireyler tarafından yoğun bir şekilde kullanılmaktadır.

Cep telefonu ve tablet kullanımının artmasıyla teknoloji insanların hayatında köklü değişiklikler yaratmış, küçük yaşlardaki çocukların gelişiminde ise birçok davranışın modelleyicisi olmuştur (Ersan, 2016; Şimşek İşleyen ve İşleyen, 2015). Bu teknolojik araçların modellediği rollerin çocuğun gelişimi açısından uygun olup olmadığı ancak ebeveynlerin kontrolü ile mümkün olabilecektir (Saçan, Metin ve Millici, 2016). Teknolojinin çocukların hayatında nasıl ve ne kadar yer alacağına belirlenmesi ve bilinçli teknoloji kullanımını sağlama konusunda ebeveynlere birçok sorumluluk düşmektedir.

Ebeveyn, çocuğu biyolojik açıdan yetiştirmenin yanında gelişimini destekleyen eğitimsel açıdan da rehberlik eden anne, baba ya da aile büyüğü olarak tanımlanmaktadır (Kabakçı Yurdakul, Dönmez, Yaman ve Odabaşı, 2013; Kır, 2011). Çocukların gelişim sürecinde içinde buldukları tüm ortamlarda ya da karşı karşıya kaldıkları tüm durumlarda ebeveynlere çocuğu koruma, rehberlik, denetim gibi birtakım görev ve sorumluluklar düşmektedir. Ebeveynler çocuğu koruma sorumluluklarından dolayı, çocuklarına yabancılarla konuşmama, evde yalnız olduklarında kapıyı yabancılar açmama, tanımadıkları kişilerle bir yere gitmeme gibi kendilerini korumaya yönelik birçok kuralı öğretirler. Çocuklarını korumak adına gittikleri yeri, oyun oynadıkları arkadaşlarını, okudukları dergi ve kitapları bilmek isterler. Ancak, çoğu aile, çocuklar için dış dünya kadar endişe verici içerikler barındırabilen dijital teknolojilerin kullanımını denetlemeleri ve rehberlik sağlamaları gerektiğinin farkında değildir. Halbuki ebeveynlerin, çocuklarını yalnızca günlük hayatta maruz kalabileceği tehlikelere karşı değil dijital ortamlarda da koruması gerekmektedir (Canbek ve Sağıroğlu, 2007; Sayan, 2016).

Anne ve babaların çocuklarının teknoloji kullanımı konusunda yeterli kontrolü sağlamadığı, aşırı serbest ve izin verici tutumu ile çocuklar için önemli bir eğlence aracı olan tablet cihazlar ve cep telefonları, kolaylıkla amacı dışında kullanılabilir duruma gelebilmektedir. Anne-babanın izin verici tutumunun arttığı durumlarda çocuklar neredeyse günün büyük bir bölümünü bu cihazları kullanarak geçirmektedir. Bu kontrolsüz kullanıma bağlı olarak bir süre sonra anne ve babalar, çocukları ile iletişim kuramadıklarından ve çocuklarının doğal hayattan kopmalarından şikâyet etmektedirler (Çakır, 2013). Günümüzün dijitalleşen dünyasında ailelerin

bu şikayetlerini çocukları bu teknolojilerden tamamen uzak tutarak çözmek olası görünmemektedir.

O halde bu sorunların yaşanmaması, ailelerin çocukların teknolojik aletleri uygun süre ve içeriklerle kullanması konusunda rehberlik etmesi ile mümkün olabilir. Ailelerin çocuklarının bu cihazlara belirli kurallar dahilinde, içerik kontrolü sağlayarak erişimini sağlaması, kullanım sırasında sorular sorarak, çocukla konuşarak kullanımı etkileşimli hale getirmesi bu konuda daha uygun bir yaklaşım olacaktır (Yükselen, 2018). Böylece çocuklar ailesinin bilgisi ve kontrolü dahilinde bu teknolojik cihazları kullanacak, kullanırken ihtiyaç duyduğunda çekinmeden ailesinin rehberliğine başvuracaktır. Aksi takdirde çocuğun bu aletleri kullanım konusunda aileden gizli bir tavır geliştirmesi, kullanırken karşılaştığı herhangi bir olumsuzluğu da rahatça ailesine ifade edememesi gibi problemler yaşanabilir. Nitekim Avrupa Çevrimiçi Çocuklar Araştırma Projesi (AÇÇAP) 2010 Raporuna göre çocuklar, teknolojik alet kullanımı sırasında karşılaştıkları zor durumlarda anne-babaları yerine arkadaşlarından yardım alma davranışı sergilemektedir. Bu tutum ailelerin dijital teknoloji kullanımı konusunda çocuklara yeterli rehberlik yapmaması ve yasaklayıcı, eleştirici tutumlar sergilemelerinden kaynaklanıyor olabilir.

Bazı aileler ise bu durumun tam tersi biçimde dijital teknolojileri kontrolsüz biçimde kullandırarak çocukları bu alanda yalnız bırakmaktadır. Güngör (2014)' ün yaptığı araştırmada anne ve babaların çocuklarının oyalanması için bilgisayar ve akıllı telefon gibi araçları kullandığı, teknolojinin çocuğun yaşamında üçüncü bir ebeveyn rolü üstlendiği belirlenmiştir. Bu tür kontrolsüz kullanım durumlarında dijital teknolojiler çocuklar için sağlığın bozulması, davranış problemleri ve gelişimsel gecikmeler gibi birtakım olumsuz sonuçlar doğurabilir (Bell, Bishop ve Przybylski, 2015; George ve Odgers, 2015; Pew Research Center, 2016; Putnam, 2000; Rosen, Lim, Felt, Carrier, Cheever, Lara-Ruiz vd., 2014; Turkle, 2011). Yani çocuklar üzerinde cep telefonu ve tablet kullanımının olumlu yönde etkili olabilmesi ancak doğru kullanımla mümkün olabilir.

Çocuğun yaşı küçüldükçe bu teknolojilere maruz kalma durumunun daha da dikkatle ele alınması gerekir. Özellikle okul öncesi dönem çocuğun gelişiminin çok hızlı olduğu, gelişimsel açıdan kritik dönemleri içerisinde barındıran, davranışların temellerinin atıldığı önemli bir gelişimsel dönemdir (Trawick Smith, 2014). 5-6 yaş çocuğunun özellikleri dikkate alındığında bazı konularda seçme ve karar verme konusunda halen anne babaların yönlendirmelerine ihtiyaç duydukları önemli bir gerçektir (Gündüz Kalan, 2010). Dolayısıyla okul öncesi dönemde çocuğun sergileyeceği davranışlar bakımından destekleyici veya önleyici rehberlik etmesi açısından çocukla ilgili her konuda anne ve babanın görüşleri önem arz etmektedir. Örneğin anne babalar çocuğunun tablet ya da cep telefonu kullanımına yönelik olumlu bir tavra sahipse çocuğu bu aletleri kullanmaya yönlendirici, olumsuzsa çocuğun kullanımını önleyici bir tutum sergileyebilirler.

Bu bağlamda araştırmada 5-6 yaş grubundaki çocukların tablet ve cep telefonu kullanımına ilişkin anne ve baba görüşleri değerlendirilmiştir. Ebeveynlerin çocuklarının dijital teknoloji kullanımıyla ilgili görüşlerini inceleyen farklı ülkelerde yapılmış araştırmalar olmakla birlikte, bu çalışmada Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde (KKTC) okul öncesi eğitime devam eden çocukların anne-babalarının bu konudaki görüşleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Ayrıca literatürde yapılan araştırmaların büyük çoğunluğu dijital oyunlara odaklanmıştır. Bu araştırmada ise sadece dijital oyun anlamında değil çocuğun cep telefonu ve tableti bütün kullanım alanları itibarıyla durumları ele alınmıştır. Buradan hareketle araştırmanın amacı, çocukların tablet ve cep telefonu kullanımına ilişkin anne ve babaların görüşlerinin incelenmesidir. Bu araştırmada KKTC'de 5-6 yaş grubu çocukların cep telefonu ve tabletle günlük ortalama meşgul olma süresi, ailelerin çocuklarının dijital teknoloji kullanımında süre ve içerik kontrolü sağlayıp sağlayamadığı, çocukların cep telefonu ve tableti kullanım amaçları, cep telefonu ve tablet kullanımını artıran-azaltan durumlar, cep telefonu ve tablet kullanımına ailelerin yönlendirdiği durumlar ve cep telefonu ve tablet kullanımının çocuklar üzerindeki etkileri anne babaların görüşlerine dayalı olarak tespit edilmeye çalışılmış ve şu sorulara cevap aranmıştır:

-Çocukların tablet veya cep telefonuyla günlük ortalama meşgul olma süreleri nedir?

-Aileler çocuklarının cep telefonu ve tablet kullanımı sırasında süre ile ilgili kontrol sağlayabiliyor mu?

-Aileler çocuklarının cep telefonu ve tablet kullanımı sırasında içerik ile ilgili kontrol sağlayabiliyor mu?

-Çocuklar cep telefonu ve tableti hangi amaçlar için kullanmaktadır?

-Ailelerin çocuklarını tablet ya da cep telefonu kullanmaya yönlendirdiği durumlar nelerdir?

-Tablet veya cep telefonu kullanımının çocuklar üzerindeki etkileri hakkında ailelerin görüşleri nelerdir?

-Çocukların cep telefonu ve tablet kullanımını azaltan durumlar nelerdir?

-Çocukların cep telefonu ve tablet kullanımını artıran durumlar nelerdir?

YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde araştırma deseni, çalışma grubu, veri toplama aracı, verilerin toplanması ve analizi süreçlerine ilişkin bilgiler sunulmuştur.

Araştırma Deseni

Bu çalışma araştırılan konunun daha derinlemesine incelenmesine fırsat veren nitel araştırma yöntemi temel alınarak kurgulanmıştır. İnsan davranışlarının derinlemesine

incelenmesi, bireyler ya da olaylar konusunda yeterli ve ayrıntılı bilgi toplanmak istendiği durumlarda nitel araştırma yöntemleri kullanılır (Deveci ve Deveci, 2018). Çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan “durum çalışması” deseni kullanılmıştır. Yin’e (1984) göre durum çalışması araştırılan belirli bir konuyu, olguyu kendi yaşam çerçevesi içerisinde inceleyen (Akt. Yıldırım ve Şimşek, 2013), olguya ilişkin tanımlayıcı ve açıklayıcı sonuçların elde edilmesine olanak sağlayan (Robson, 2015) bir araştırma yöntemidir. Bu çalışmada da ebeveynlerin 5-6 yaş çocuklarının cep telefonu ve tablet kullanımı ile ilgili deneyimleri ve bu konu hakkındaki görüşleri yapılan görüşmeler yoluyla ortaya çıkarılmaya çalışıldığından durum çalışması yöntem olarak tercih edilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Ölçüt örnekleme yönteminin temel anlayışı araştırmada ele alınacak probleme uygun olarak önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bireyler üzerinde çalışılmasıdır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2014). Araştırmanın temel amacına uygun veriler toplanabilmesi için çocuklarının cep telefonu ve tablet kullanımı ile ilgili yaşantıları olması durumunda ebeveynlerin daha doğru değerlendirme yapabilecekleri düşünülerek ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmış ve bu doğrultuda bazı ölçütler belirlenmiştir. Araştırmanın çalışma grubuna katılacak anne-babaların belirlenmesinde; KKTC’de yaşama, 5-6 yaş grubu çocuğu olma, çocuğu okul öncesi eğitime devam etme, çocuğunun cep telefonu ya da tablet kullanıyor olması ölçüt olarak belirlenmiştir.

Araştırma için uygun örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde veri doygunluğu esas alınarak alanyazındaki benzer çalışmalar incelenmiştir. Bu çalışmalarda kullanılan örneklem büyüklükleri değerlendirilerek çalışmanın 55 ebeveyn üzerinde yürütülmesine karar verilmiştir (Onwuegbuzie ve Leech, 2007). Araştırmaya katılan ebeveynlerin 26’sı (%47.3) anne, 29’u (%52.7) babadır. Öğrenim durumlarına göre dağılımlarına bakıldığında 5’i (%9.1) ilköğretim, 19’u (%34.5) lise, 31’i (%56.4) lisans ve üzeri eğitim düzeyine sahiptir. Çocuk sayılarına göre dağılımları 17’si (%30.9) tek çocuk sahibi, 31’i (%56.4) iki çocuk sahibi, 7’si (%12.7) üç ve üzeri çocuk sahibidir. Araştırmaya katılan ebeveynlerin tamamı (n=55; %100) tablet ya da cep telefonu kullanmaktadır ve ebeveynlerin günlük cep telefonu veya tabletle geçirdikleri süre ortalaması 1.76 saattir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler belli düzeydeki standartlığa ama belli düzeyde de esnekliğe sahip olması, yazmaya ve doldurmaya dayalı testler ve anketlerdeki sınırlılığı ortadan kaldırması ve belirli bir konuda derinlemesine bilgi edinmeye yardımcı olması (Yıldırım ve Şimşek, 2013)

nedeniyle sosyal bilimlerde ve eğitim çalışmalarında araştırmacılar tarafından sıklıkla tercih edilmektedir. Yapılandırılmış görüşmeler gibi katı ve yönlendirilmiş, yapılandırılmamış görüşmeler kadar da esnek olmaması nedeniyle bu araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme formunda katılımcılarla ilgili demografik bilgilerden sonra çocuğun cep telefonu ve tabletle günlük meşgul olma süresi, ailelerin çocuğun cep telefonu ve tablet kullanımında süre kontrolü sağlayıp sağlayamadıkları ve ailelerin çocuğun cep telefonu ve tablet kullanımında içerik kontrolü sağlayıp sağlayamadıklarına ilişkin üç yapılandırılmış soru yer almıştır. Ardından ise çocuğun cep telefonu ve tablet kullanma nedeni, ailelerin çocuğu cep telefonu veya tablet kullanımına yönlendirdiği durumlar, cep telefonu ve tablet kullanımının çocuk üzerindeki etkileri, çocuğun cep telefonu ve tablet kullanımını azaltan durumlar, çocuğun cep telefonu ve tablet kullanımını artıran durumlara ilişkin ebeveynlerin görüşlerini almaya yönelik açık uçlu sorulara yer verilmiştir. Araştırmacılar tarafından geliştirilen görüşme soruları hazırlanırken; soruların kolay anlaşılması, çok boyutlu olmaması, yanıtlayıcıyı yönlendirici olmaması (Bogdan ve Biklen, 1992) gibi ilkelere dikkat edilmiştir (Akt. Yılmaz ve Altınkurt, 2011). Görüşme formu hazırlandıktan sonra açıklığı, anlaşılabilirliği ve soruların amacına uygunluğu yönünden 2 alan uzmanı, nitel araştırma konusunda uzman bir akademisyen ve 1 dil bilimciye uzman görüşüne sunulmuş, gelen öneriler doğrultusunda düzenlemeler yapılarak forma son şekli verilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın verileri katılımcıların kendilerini rahat ifade edebileceği sessiz ortamlarda, kendilerinin randevu verdikleri zaman dilimlerinde araştırmacıların soruları yöneltmesi ve katılımcıdan aldıkları cevapları görüşme formuna kaydetmesi ile toplanmıştır. Daha sonra tutulan görüşme formu kayıtları araştırmacılar tarafından içerik analizi yöntemine göre çözümlenmiştir.

İçerik analizi, araştırma sürecinde sözel, yazılı ve diğer veri kaynağı materyallerin nesnel ve sistematik bir şekilde incelenmesine olanak tanıyan bir yaklaşımdır (Tavşancıl ve Aslan, 2001). Görüşmeler sonucu elde edilen yazılı bilgilerin temel içeriklerinin ve içerdikleri mesajların özetlenerek sunulması şeklinde de tanımlanabilir (Cohen, Manion ve Morrison, 2007). İçerik analizi yönteminde önceden belirgin olmayan, elde edilen veriler dikkate alınarak oluşturulan kategorilerle verilerin içerisinde yer alan saklı gerçekler ortaya çıkarılmaya çalışılır (Gülbahar ve Alper, 2009; Sözbilir, 2018). İçerik analizi kapsamında görüşme formlarında ebeveynlerin verdiği cevaplar araştırmacılar tarafından kodlanmıştır. Daha sonra kodlar ortak yönleri doğrultusunda bir araya getirilerek araştırma bulgularının ana hatlarını oluşturacak kategoriler ortaya çıkarılmıştır. Her bir soru için elde edilen kategoriler şu şekildedir. Çocuğun cep telefonu ve tablet kullanma nedeni oyun, eğlence, eğitimsel faaliyetler ve sanatsal faaliyetler olmak üzere

dört kategoride toplanmıştır. Çocuğunu cep telefonu ya da tablet kullanımına yönlendiren ailelerin yönlendirme nedenleri oyalama aracı, eğitimsel faaliyetler, olumsuz davranışı kontrol aracı ve olumlu davranışa ödül olarak şeklinde dört kategoride sunulmuştur. Çocukların cep telefonu ve tablet kullanımının aileler tarafından bildirilen olumlu etkileri; eğitimsel destek sağlama, dijital çağa ayak uydurma ve uslu durmasını sağlama olarak üç kategoride ele alınmıştır. Çocukların cep telefonu ve tablet kullanımının aileler tarafından bildirilen olumsuz etkileri sosyalleşme eksikliği, olumsuz davranış modelleme, bağımlılık riski, göz sağlığı problemleri, hareket eksikliği, zihinsel gelişimi olumsuz etkileme ve dil gelişimini olumsuz etkileme şeklinde yedi kategoride değerlendirilmiştir. Çocukların cep telefonu ve tablet kullanımını azaltan faktörler ailelerden gelen cevaplar doğrultusunda aileyle kaliteli zaman geçirme, akranlarıyla etkileşim içindeyken, açık hava etkinlikleriyle meşgul olma ve eğitsel sorumlulukları olduğunda şeklinde dört kategori halinde sunulmuştur. Çocuğun cep telefonu ve tablet kullanımını artıran durumlar ise ailelerden gelen cevaplar doğrultusunda oyun arkadaşı yokluğu, alternatif etkinlik sunulmaması, ailenin ilgisizliği, ekran bağımlılığı, ailelerin yönlendirmesi ve model alma şeklinde altı kategoride incelenmiştir. Kategoriler belirlendikten sonra ailelerin görüşlerinin her bir kategoride hangi sıklıkta tekrar ettiği hesaplanmış, frekans ve yüzdeler halinde tablolaştırılarak sunulmuştur. Ayrıca ailelerin görüşlerinin tam ve açık bir biçimde yansıtılabilmesi için her bir kategoriyi örnekleyecek şekilde aile görüşlerinden alıntılar sunulmuştur.

İçerik analizinde güvenilirliğin belirlenmesi amacıyla genellikle kodlayıcılar arası tutarlılık hesaplanmaktadır. Bu çalışmada içerik analizinde güvenilirliğin belirlenmesi amacıyla uyuşum yüzdesi formülü kullanılmıştır. Öncelikle görüşme dökümleri yazılı hale getirilmiştir. Ardından her bir soru için kategoriler belirlenmiştir. Daha sonra her bir araştırmacı birbirinden bağımsız olarak her katılımcıya ait görüşme dökümü formunu okuyarak ilgili görüşme kodlama anahtarındaki her sorunun yanıtını içeren uygun seçeneği işaretlemişlerdir. Araştırmacılar katılımcının bir soruya verdiği yanıt için aynı kategoriyi işaretlemişlerse görüş birliği, farklı seçenekleri işaretlemişlerse görüş ayrılığı olarak kabul edilmiştir. “Uyuşum yüzdesi (Agreement percentage) = Görüş birliği / (Görüş birliği + Görüş ayrılığı)” formülü kullanılarak hesaplanmıştır (Miles ve Huberman, 1994). Araştırmada, Yıldırım ve Şimşek (2013) tarafından “güvenirlik için uyuşum yüzdesinin %70 ve üzeri olması gereklidir” kriteri esas alınmıştır. Çocuğun cep telefonu ve tablet kullanma nedeni sorusu için uyuşum yüzdesi 0.89, ailelerin çocuğu cep telefonu veya tablet kullanımına yönlendirdiği durumlar sorusu için uyuşum yüzdesi 0.93, cep telefonu ve tablet kullanımının çocuk üzerindeki etkileri sorusu için uyuşum yüzdesi 0.86, çocuğun cep telefonu ve tablet kullanımını azaltan durumlar sorusu için uyuşum yüzdesi 0.91, çocuğun cep telefonu ve tablet kullanımını artıran durumlar sorusu için uyuşum yüzdesi 0.94 olarak hesaplanmıştır. Her bir soru için hesaplanan oranlar %70’in üzerinde olduğundan

araştırmanın kodlama güvenilirliği yeterli kabul edilmiştir. Ayrıca araştırmanın güvenilirliğini artırmak için her bir soru ile ilgili elde edilen her bir kategoriyi örnekleyecek şekilde katılımcı görüşlerini yansıtan doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Katılımcı görüşleri sunulurken, gizlilik esasına dayanılarak, katılımcıların isimleri verilmeden kodlanarak aktarılmıştır. Buna göre ebeveynler "E" olarak kodlanmış ve her katılımcının kodunun yanına "E1 - E55" arasında olacak şekilde numara verilmiştir.

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, görüşme formunda yer alan sorular alt problemlere göre gruplanmış ve bulgular sunulmuştur. Bulguların sunumunda her bir yanıtı ait frekans (f) ve yüzde (%) değeri verilmiştir.

Çocukların cep telefonu ve tablet kullanma süreleri ve ailelerin çocuklarının cep telefonu ve tablet kullanımı konusunda süre ve içerik kontrolü sağlama durumuna ilişkin bulgular

Araştırma kapsamında ebeveynlerin "Çocuğunuzun günlük ortalama cep telefonu veya tablet kullanım süresi nedir?", "Çocuğunuzun cep telefonu veya tablet kullanımı konusunda süre açısından kontrol sağlayabiliyor musunuz?", "Çocuğunuzun cep telefonu ve tablet kullanımı konusunda içerik açısından kontrol sağlayabiliyor musunuz?" şeklindeki sorulara verdikleri yanıtlar neticesinde elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur.

Tablo 1. Çocuğun cep telefonu ve tablet kullanım süresi, ailenin süre ve içerik kontrolüne ilişkin frekans ve yüzde değerleri

Çocuğun cep telefonu ve tabletle meşgul olma süresi	f	%
1 saat altı	19	34.5
1-3 saat arası	19	34.5
3 saat üzeri	17	31.0
Cep telefonu ve tablet kullanımı süre kontrolü	f	%
Evet sağlayabiliyoruz	28	50.9
Hayır sağlayamıyoruz	27	49.1
Cep telefonu ve tablet kullanımı içerik kontrolü	f	%
Evet sağlayabiliyoruz	44	80
Hayır sağlayamıyoruz	11	20

Ebeveynlerin çocuklarının günlük tablet ya da cep telefonu ile meşgul olma süreleri sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde 19 (%34.5) ebeveyn çocuğunun 1 saatin altında, 19 (%34.5) ebeveyn çocuğunun 1-3 saat arası, 17 (%31.0) ebeveyn ise çocuğunun 3 saatin üzerinde cep telefonu ya da tabletle meşgul olduğunu belirtmiştir. Ebeveynlerin çocuklarının tablet ve cep telefonu kullanımı sırasında süre ile ilgili kontrol sağlayıp sağlayamadıklarına ilişkin soruya 28

ebeveyn (%50.9) kontrol sağlayabildikleri, 27 ebeveyn (%49.1) ise sağlayamadıkları şeklinde yanıt vermiştir. Ebeveynlerin çocuklarının tablet ve cep telefonu kullanımı sırasında içerik ile ilgili kontrol sağlayıp sağlayamadıklarına ilişkin soruya cevapları incelendiğinde 44 (%80) ebeveynin kontrol sağlayabildiklerini, 11 (%20) ebeveynin ise sağlayamadıklarını belirttikleri görülmüştür.

Çocukların cep telefonu ve tablet kullanma nedenlerine ilişkin bulgular

Araştırma kapsamında ebeveynlere “Çocuğunuz hangi amaçlarla cep telefonu ya da tablet kullanıyor?” sorusu sorulmuş, elde edilen bulgular Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Çocukların cep telefonu ve tablet kullanma nedenlerine ilişkin frekans yüzde değerleri

Çocuğun cep telefonu ve tablet kullanma nedeni	f	%
Oyun	41	74.6
Eğlence	30	54.5
Eğitimsel faaliyetler	10	18.9
Sanatsal faaliyetler	8	14.5

Not: Birden fazla görüş bildiren ebeveynlerin bütün görüşleri analiz edilmiştir.

Tablo 2 incelendiğinde ebeveynler çocuklarının cep telefonu ve tableti dört temel amaç için kullandıklarını belirtmiştir. 41 ebeveyn oyun oynamak amacıyla, 30 ebeveyn eğlence amaçlı, 10 ebeveyn eğitimsel amaçlar için, 8 ebeveyn ise sanatsal amaçlarla çocuklarının cep telefonu ya da tablet kullandıklarını söylemişlerdir. Her kategoriye ait örnek ebeveyn görüşleri aşağıda sunulmuştur.

E45:“Çocuğum tablet ya da cep telefonundaki oyunlar ilgisini çektiği için oyun oynamak amacıyla bu araçları kullanıyor.”

E1:“Çocuğum eğitici amaçlarla cep telefonu ve tablet kullanıyor. Örneğin, renkleri, kelimelerin İngilizce karşılığını öğrenmek için gibi. Merak ettiği konularda araştırma yaparken de bizim yardımımızla kullanıyor.”

E6:“Cep telefonu ve tableti youtube’dan video izleyip eğlenmek amacıyla kullanıyor.”

E48:“Fotoğraflara bakmak ve müzik dinlemek amacıyla kullanıyor. Müziğe ilgisi olduğundan oradan yeni şarkılar öğreniyor.”

Ailelerin çocuklarını cep telefonu ve tablet kullanımına yönlendirdikleri durumlar

Araştırma kapsamında ebeveynlere “Sizin herhangi bir amaçla çocuğunuzun cep telefonu veya tablete yönlendirdiğiniz durumlar var mı? sorusu sorulmuş, “var” cevabı veren ebeveynlere bu durumların neler olduğu sorulmuş ve elde edilen bulgular Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. Ailelerin çocuğu cep telefonu veya tablet kullanımına yönlendirdiği durumlara ilişkin frekans ve yüzde değerleri

Ailenin çocuğu cep telefonu ya da tablet kullanımına yönlendirdiği durumlar	f	%
Yok	13	23.6
Var	42	76.4

Çocuğunu cep telefonu ya da tablet kullanımına yönlendiren ailelerin yönlendirme nedenleri	f	%
Oyalama Aracı	21	38.2
Eğitimsel olarak	18	16.4
Olumsuz davranışı kontrol aracı	9	8.2
Olumlu davranışa ödül olarak	2	3.6

Not: Birden fazla görüş bildiren ebeveynlerin bütün görüşleri analiz edilmiştir.

Tablo 3 incelendiğinde ailelerin çocuklarını cep telefonu ve tabletle oynama konusunda yönlendirdikleri durumlar var mı? Varsa nelerdir? sorusuna ailelerin 13'ü kendilerinin hiçbir durumda çocuklarını cep telefonu ya da tablet kullanmaya yönlendirmediğini, 42 aile ise kendilerinin bazı durumlarda çocuklarını cep telefonu ya da tablet kullanımına yönlendirdiklerini belirtmişlerdir. Kendilerinin çocuklarını yönlendirdikleri durumları ise 18 ebeveyn eğitimsel nedenler gerektirdiğinde, 21 ebeveyn ailenin başka bir işle meşgul olması veya dinlenme ihtiyacı hissettiği durumlarda çocuğu oyalama amaçlı, 9 ebeveyn olumsuz davranışlarda bulunduğu davranışı kontrol etme amaçlı, 2 ebeveyn ise olumlu bir davranış sergilediğinde ödül olarak şeklinde ifade etmiştir. Her kategoriye ait örnek ebeveyn görüşleri aşağıda sunulmuştur.

E40: "Hayır hiçbir zaman kendim çocuğumu tablet ya da bilgisayara yönlendirmiyorum."

E9: "Evet yönlendiğim durumlar oluyor. Genellikle İngilizce açmayı tercih ediyorum. İngilizceyi öğrenmesi için İngilizce şarkılar etkili oluyor mesela. Renkleri sayıları bu şekilde öğrendi mesela."

E44: "Evet bulunduğu ortamdan sıkıldığı anda ve bunu fark ettiğimde eline cep telefonu ya da tableti veriyorum."

E48: "Mesela anaokulunda verdikleri çizgi çalışması gibi ödevlerini yaptıklarında ödül olarak cep telefonu ve tableti kullanabileceğini söylüyorum."

E29: "Bazen davranışlarını kontrol edemediğimiz için oturmasını sağlamak için ya da ablasını ders çalışırken rahatsız ediyor. Onu rahat bıraksın diye veriyoruz. Mızımlık yaptığında sakinleştirmek için iyi oluyor."

E24: "Evet olabiliyor. Bu anlamda belki bizler de suçluyuz. Çünkü ben yemek yaparken onun bir şeyle oyalanmasını tercih ediyorum. Eline benim kendimin verdiği de oluyor. Beni rahat bıraksın diye."

Cep telefonu ve tablet kullanımının çocuklar üzerindeki etkilerine ilişkin ebeveyn görüşleri

Araştırma kapsamında ebeveynlere “Cep telefonu ve tablet kullanımının çocuğunuz üzerindeki etkileri nelerdir?” sorusu yöneltilmiş elde edilen bulgular Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4. Cep telefonu ve tablet kullanımının çocuk üzerindeki etkilerine ilişkin ebeveyn görüşlerine ait frekans ve yüzde değerleri

Cep telefonu ve tablet kullanımının çocuk üzerindeki etkileri	f	%
Olumlu	29	52.7
Olumsuz	40	72.7

Cep telefonu ve tablet kullanımının çocuk üzerinde olumlu etkileri	f	%
Eğitimsel destek sağlama	21	38.2
Dijital çağa ayak uydurma	17	31.0
Uslu durmasını sağlama	17	31.0

Cep telefonu ve tablet kullanımının çocuk üzerinde olumsuz etkileri	f	%
Sosyalleşme eksikliği	22	40.0
Olumsuz davranış modelleme	17	31.0
Bağımlılık riski	17	31.0
Göz sağlığı problemleri	13	23.6
Hareket eksikliği	13	23.6
Zihinsel gelişimi olumsuz etkileme	13	23.6
Dil gelişimini olumsuz etkileme	12	21.8

Not: Birden fazla görüş bildiren ebeveynlerin bütün görüşleri analiz edilmiştir.

Ebeveynlerin cep telefonu ve tablet kullanımının çocuklar üzerindeki etkileri nelerdir? sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde 15 ebeveyn olumlu etkilerinin olduğunu, 26 ebeveyn olumsuz etkilerinin olduğunu, 14 ebeveyn ise hem olumlu hem olumsuz etkilerinin olduğunu söylemişlerdir. Hem olumlu hem olumsuz etki beyan edenler dağıtıldığında 29 ebeveyn cep telefonu ve tablet kullanımının olumlu etkileri, 40 ebeveyn ise olumsuz etkileri konusunda fikir belirtmiştir. Ebeveynlerin olumsuz etki olarak neleri belirttiklerine dair yapılan içerik analizlerinde 22 ebeveyn sosyalleşme eksikliği, 17 ebeveyn olumsuz davranış modellemesi, 17 ebeveyn bağımlılık riski, 13 ebeveyn göz sağlığını olumsuz etkilemesi, 13 ebeveyn hareket eksikliği, 13 ebeveyn zihinsel gelişimi olumsuz etkilemesi, 12 ebeveyn ise dil gelişimini olumsuz etkilemesi faktörleri üzerinde durmuştur. Ebeveynlerin olumlu etki olarak neleri belirttiklerine

bakıldığında ise 21 ebeveyn eğitimsel destek sağlama, 17 ebeveyn dijital çağa ayak uydurma, 17 ebeveyn ise uslu durmasını sağlama faktörlerini belirtmişlerdir. Her kategoriye ait örnek ebeveyn görüşleri aşağıda sunulmuştur.

- E2:** "Uygun zamanlama ve uygun videolarla eğitimine olumlu katkısı olacağını düşünüyorum."
- E1:** "Etkisi olumlu da olumsuz da olabilir bence. Bazen yeni bir şeyler söylediğinde onu oradan öğrendiğini fark ediyorum. Ama zeka üzerinde olumsuz etkilerinin de olabileceğini düşünüyorum."
- E27:** "Olumsuz etkileyebileceğini düşünüyorum. Asosyal olmasına neden olabilir mesela."
- E19:** "Olumsuz etkileyebileceğini düşünüyorum. Oradan gördüğü olumsuz davranışları taklit edebilir."
- E21:** "Olumsuz olarak biraz asosyalleşme yapabilir diye düşünüyorum ama aynı zamanda geleceğin teknoloji üzerine kurulduğunu bildiğim için teknolojiyle arasının iyi olmasını olumlu buluyorum."
- E23:** "Uzun saatler boyunca oynuyorlar. Dışarı çıkmıyorlar. Biraz monotonlaşıyorlar tabi oturmaktan. Hiç hareket etmiyorlar. Aynı zamanda bağımlı olabileceklerini düşünüyorum."
- E46:** "Bence olumsuz etkiler çünkü tablet olsun cep telefonu olsun çocuklarımızın gözünü çok yoruyor. Bir süre sonra gözleri bozuluyor zaten."
- E6:** "Olumlu olduğunu düşünüyorum. En azından uslu duruyor evde yaramazlık yapmıyor kullanırken."
- E7:** "Olumsuz yönde en başta düşüncelerini seri bir şekilde aktaramamasına neden olduğunu düşünüyorum. Küçük yaşlarda kullanmazken düşüncelerini daha rahat ifade edebiliyordu. Ama şimdi bir kelimeyi üç-dört kere tekrarlayarak konuştuğunu görüyorum."

Çocuğun cep telefonu veya tablet kullanımını azaltan durumlar

Araştırma kapsamında ebeveynlerin "Çocuğunuzun cep telefonu ve tablet kullanımını azaltan durumlar nelerdir?" sorusuna verdikleri cevaplar analiz edilerek elde edilen bulgular Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5. Çocuğun cep telefonu ve tablet kullanımını azaltan durumlara ilişkin ebeveyn görüşlerine ait frekans ve yüzde değerleri

Çocuğun cep telefonu ve tablet kullanımını azaltan nedenler	f	%
Aileyle kaliteli zaman geçirme	32	58.2
Akranlarıyla etkileşim içindeyken	22	40.0
Açık hava etkinlikleri ile meşgul olma	19	34.5
Eğitsel sorumlulukları olduğunda	3	5.4

Not: Birden fazla görüş bildiren ebeveynlerin bütün görüşleri analiz edilmiştir.

Ebeveynlerin çocuklarının cep telefonu ve tablet kullanımını azaltan durumların neler olduğuna ilişkin cevapları analiz edilerek dört faktöre ulaşılmıştır. 32 ebeveyn aile ile kaliteli zaman geçirdiğinde, 19 ebeveyn açık hava etkinlikleri ile meşgul olduğunda, 22 ebeveyn akranlarıyla etkileşim içerisine girdiğinde, 3 ebeveyn ise eğitimsel sorumluluklarının olması

durumunda çocuklarının cep telefonu ve tablet kullanımının azaldığını belirtmiştir. Her kategoriye ait örnek ebeveyn görüşleri aşağıda sunulmuştur.

E48:“Çocukla beraber gezmeye çıktığımızda, pikniğe gittiğimizde, evin bahçesinde oyun oynadığında, birlikte eğlenceli vakit geçirdiğimizde cep telefonu ve tableti aramıyor.”

E27:“Ailece vakit geçirdiğimiz etkinlikler olduğunda kullanmıyor.”

E22:“Yanında bir arkadaşı olduğunda onunla oynamayı tercih ediyor, tablet ya da cep telefonunu sormuyor bile.”

E21:“Çocuğa kitap okuduğumuzda, okuldan öğretmenlerinin eğitimsel talepleri olduğunda onlarla zaman geçirdiğinden tablet ve cep telefonu kullanımı azalıyor.”

Çocuğun cep telefonu veya tablet kullanımını artıran durumlar

Araştırma kapsamında ebeveynlerin “Çocuğunuzun cep telefonu ve tablet kullanımını artıran durumlar nelerdir?” sorusuna verdikleri cevaplar doğrultusunda elde edilen bulgular Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6. Çocuğun cep telefonu ve tablet kullanımını artıran durumlara ilişkin ebeveyn görüşlerine ilişkin frekans ve yüzde değerleri

Çocuğun cep telefonu ve tablet kullanımını artıran nedenler	f	%
Oyun arkadaşı yokluğu	15	27.2
Alternatif etkinlik sunulmaması	14	25.4
Ailenin ilgisizliği	13	23.6
Ekran bağımlılığı	12	21.8
Ailelerin yönlendirmesi	3	5.4
Model alma	2	3.6

Not: Birden fazla görüş bildiren ebeveynlerin bütün görüşleri analiz edilmiştir.

Ebeveynlerin çocuklarının cep telefonu ve tablet kullanımını artıran durumların neler olduğuna ilişkin soruya verdikleri cevaplar incelendiğinde altı kategoriye ulaşılmıştır. Ebeveynlerin 15’i arkadaş yokluğu, 14’ü alternatif etkinlik sunulmaması, 13’ü ailenin ilgisizliği, 12’si ekran bağımlılığı, 3’ü ailelerinin yönlendirmesi, 2’si ise akranlarından model aldığı durumlarda çocuklarının cep telefonu ve tablet kullanımının arttığını belirtmiştir. Her kategoriye ait örnek ebeveyn görüşleri aşağıda sunulmuştur.

E24:“Yalnız kalmayı sevmiyor. Bence en büyük unsur bu. Kendisini biraz yalnız hissettiği zaman can simidi gibi tablet ya da cep telefonuna yöneliyor.”

E33:“Canı sıkılıyor bizde ne yapabileceğimizi bilmiyoruz. Bazen bizde sıkılıyor. Bu durumlarda çok kullanıyor.”

E31:“Ben ya da eşim onunla oynamadığımızda tablet ve cep telefonu kullanıyor.”

E35: "Alışkanlık yaptı, buda gündən güne cep telefonu ya da tablet kullanımını artırıyor sürekli tablettən bir şeyler yapmak istiyor."

E6: "Biz genelde kavga etmesinler abisiyle uslu uslu dursunlar diye ikisinin de eline birer tablet veriyoruz."

E7: "Sıkılmışsa ya da ben bir şeylerle uğraşıyorken ona zaman ayıramıyorsam iş yemeği ya da toplantı gibi durumlarda talep ediyor. Ben onunla ilgilendiğimde teklif bile etmiyor."

E15: "Okulda ve etrafındaki tableti olan arkadaşlarını örnek alıyor. Onlardan duyduğu oyunları oynamak, çizgi filmleri izlemek istiyor."

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5-6 yaş çocuklarının cep telefonu ve tablet kullanımına ilişkin ebeveynlerin görüşlerinin belirlenmesini amaçlayan bu çalışmada öncelikle çocukların ortalama dijital teknoloji kullanımı süreleri değerlendirilmiştir. Çocukların çoğunluğunun 1 saatin üzerinde hatta %31 gibi yüksek bir oranının ise 3 saatin üzerinde cep telefonu ve tablet kullandığı bulunmuştur. Bu kullanım süresi okul öncesi yaş grubu için önerilen maksimum 1 saatlik sürenin (Atman, 2017) üzerinde yer almaktadır. İngiltere Sağlık ve Sosyal Bakım Bilgi Merkezi'nin raporunda okul öncesi çocukların 1 saatin üstünde cep telefonu ve tablet gibi dijital teknoloji kullandıklarında uyku bozuklukları, obezite, boyun fıtığı, zihinsel problemler gibi birçok riskle karşılaşabildikleri belirtilmektedir (NHS Digital, 2018). Çocuğun sağlığını korumak, gelişimini desteklemek ve yaratabileceği riskleri ortadan kaldırmak bakımından uzun cep telefonu ve tablet kullanım sürelerinin azaltılması konusunda aileler ve eğitim kurumları tarafından gerekli önlemler alınmalı, devlet tarafından toplumu bu konu hakkında bilinçlendirici daha fazla çalışmalar yapılmalıdır.

Araştırma sonuçları ebeveynlerin yaklaşık yarısının (%49.1) cep telefonu ve tablet kullanımı konusunda çocuklarına süre kontrolü sağlayamadığını göstermektedir. Literatürde yer alan araştırmalarda çocukların cep telefonu ve tabletle geçirdikleri sürenin kontrol edilmesinin en önemli belirleyicisinin; ebeveynlerin kendilerinin bu aletleri kullanım süreleri ve bu aletlere yönelik tutumları olduğu vurgulanmaktadır (Lauricella, Wartella ve Rideout, 2015; Nikken ve Schols, 2015). Bu araştırmaya katılan ebeveynlerin de günlük ortalama 1.76 saat cep telefonu veya tablet kullandıkları belirlenmiştir. Bu durumda çocukların bu artan sürelerle cep telefonu ve tablet kullanımlarının önlenmesi bakımından ebeveynler de bu aletleri kullanım sürelerini azaltmalı ve bu teknolojik aletlere yönelik tutumlarını gözden geçirmelidir. Ayrıca araştırmamızda elde ettiğimiz bir diğer bulgu olan çocukların cep telefonu ve tablet kullanımını azaltan faktörler (aileyle kaliteli zaman geçirmesini sağlama, akranlarıyla etkileşim içerisine girmesini sağlama, açık hava etkinlikleriyle meşgul etme, eğitimsel sorumluluklar verme) ailelere çocuklarının cep telefonu ve tablet kullanım süresini kontrol altında tutabilmeleri için önerilebilir.

Araştırmada ebeveynlerin büyük bir çoğunluğunun cep telefonu ve tablet kullanımı konusunda içerik kontrolü sağlayabildiği (%80) ancak az da olsa bazı ailelerin içerik kontrolü sağlayamadıkları (%20) ortaya çıkmıştır. Dünyada çocukların dijital teknoloji kullanımlarında ailelerin içerik kontrolü düzeylerine bakıldığında KKTC’de daha önce böyle bir araştırma bulgusu olmadığı, bu araştırmada kontrol oranının %80 çıktığı, Türkiye’de %73, Hollanda, Norveç gibi ülkelerde ise ailelerin içerik kontrol oranının %100 olduğu görülmektedir (Yiğit, 2017; Livingstone, Leslie, Anke ve Kjartan, 2011). Araştırmanın sonucunda elde edilen %80 içerik kontrolü oranı düşük bir oran olmamakla birlikte, asıl hedef bütün çocukların cep telefonu ve tablet kullanımı sırasında içerik kontrolünün sağlanması olmalıdır.

Araştırma okul öncesi dönem çocuklarının cep telefonu ve tableti en çok oyun oynama ve eğlence amaçlı olarak, az bir kısmının ise eğitimsel ve sanatsal faaliyetler için kullandıklarını göstermiştir. Literatür incelendiğinde günümüzde çocukların dijital oyunlara artan bir ilgisinin olduğu (Akçay ve Özcebe, 2012; Toran, Ulusoy, Aydın, Devenci ve Akbulut, 2016) ve okul öncesi dönem çocuklarının dijital oyunları yetişkin yönlendirmesi ile kullandıklarını belirten bulgularımızla paralel araştırma sonuçlarına (Haake, Axelsson, Clausen-Bruun ve Gulz, 2015; İnan Kaya, Mutlu Bayraktar ve Yılmaz, 2018; Wartella, Vandewater ve Rideout, 2005) rastlanmaktadır. Okul öncesi dönemde çocukların hangi dijital oyunu ve ne kadar oynayacağı konusunda ailelerin yönlendirici rolü göz önünde bulundurulursa, ailelerin çocuklar için gelişimsel açıdan uygun oyun seçimi ve oyunla geçirilmesi gereken süre konusunda eğitilmesi gerektiği söylenebilir.

Dijital oyunlar çocuğa içgüdüsel başarıma, sayısal becerileri destekleme, problem çözme, erken okur-yazarlık becerilerini destekleme, çoklu görev yetisini geliştirme, merak uyandırma, keşfetme ve öğrenme yaşantıları sunması gibi olumlu yanlarından dolayı (Linebarger ve Piotrowski, 2009; Tüzün, 2002, 2006) eğitimde bir fırsat olarak görülmeli tamamen dışlanmamalıdır. Ancak burada çocuğun oynayacağı oyunun uygunluk açısından doğru belirlenmesi, içeriğinin şiddet ve olumsuz davranış modelleri içermemesi, eğitimsel ve hatta sanatsal içerikler barındırması konularında dikkatli olunmalıdır. Dolayısıyla okul öncesi dönem çocukları için kaliteli, eğitici oyunlar üretilmeli, oyunlar içerik açısından çocuklara uygunluk kontrolünden geçirilmeli ve oyun oynanan süre yetişkinler tarafından kontrol altında tutulmalıdır. Öte yandan dijital oyunların yapılandırılmış oyunlar olduğu, oyun için ilk ve tek tercih olmaması gerektiği, mümkünse çocukların oyun için yaratıcılığı ve düşünmeyi teşvik eden doğal oyun ortamları ve materyallerini tercih etmeleri gerektiği bilgileri de (Bihar, 2016; Sormaz ve Yüksel, 2012) ebeveynler tarafından unutulmamalıdır.

Araştırma sonuçları çocukların dijital teknolojileri bir diğer kullanım alanının eğlence amaçlı kullanım olduğunu göstermektedir. Eğlence amaçlı kullanım kategorisinde ebeveynler

tarafından çizgi film, video izleme, müzik dinleme gibi içerikler bildirilmiştir. Kılıç (2015) tarafından yapılan okul öncesi dönem çocuklarının teknoloji kullanımı konulu araştırmasında da çocukların en çok çizgi film izlemek amacıyla teknolojiyi kullandıklarını bulunmuştur. Bu sonuç araştırmamızın bulgularıyla paralellik göstermektedir. Bu paralellik farklı ülkelerde yetişmeler de çocukların hayatında çizgi filmin kültürden bağımsız önemli bir eğlence aracı olduğu şeklinde yorumlanabilir. Aynı zamanda çocukların sıklıkla çizgi film izledikleri şeklindeki bulgu çocuklar için nitelikli, eğitimsel çizgi filmlerin hazırlanması, aynı zamanda ailelerin çocukların izledikleri çizgi filmler konusunda da içerik ve süre kontrolü sağlamaları gerekliliğini işaret etmektedir. Araştırmadan elde edilen bulgularda yer alan eğitimsel ve sanatsal faaliyetler açısından çocukların dijital teknolojileri kullanımı günümüzde değişen yaşam koşulları, bilgiye ulaşma ve istenen sonucu hızlı bir biçimde elde etme amacıyla teknolojinin uygun içerik ve koşullarla eğitime dahil edilmesi gerekliliği (Kılıç, 2015) şeklindeki literatürde yer alan bilgilerle uyumludur. Bunlar bütün olarak değerlendirilirse dijital teknolojilerin artık yasaklanan ve göz ardı edilen değil, nasıl doğru ve verimli şekilde kullanılabileceği düşünülmesi gereken eğitimsel bir kaynak olarak kabul edilmesi gerektiği şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmada ailelerin kendilerinin çocuklarını dijital teknolojilere yönlendirdikleri durumlar da ele alınmış ve ailelerin en çok dijital teknolojileri oyalama aracı olarak kullandıkları ortaya çıkmıştır. Özellikle yoğun iş şartlarında çalışan ebeveynlerin eve geldiklerinde dinlenmek için kendilerine ait boş vakit yaratma ihtiyacı hissettikleri bilinmektedir. Ailelerin oyalama aracı olarak dijital teknolojileri kullandıkları zamanlar bu dinlenme ihtiyacından kaynaklanıyor olabilir. Böyle durumlarda eşler arasında dinlenme ve çocuk bakımı konusunda iş birliği ve dayanışma olması dijital teknolojilere alternatif uygun çözüm yolları bulunmasını sağlayabilir. Ayrıca eğer mümkünse anneanne-büyükanne-dede seçenekleri de ailelerin dinlenme ihtiyacı durumlarında çocuk bakımı konusunda aileyi destekleyerek çocukların dijital teknolojiyle oyalanması sorununa alternatif çözüm oluşturulabilir. Çocukların dijital teknolojiyle oyalanma ihtiyacı ayrıca annelerin yoğun ev içi işlerinden de kaynaklanıyor olabilir. Kırık (2014) tarafından yapılan araştırmada ailelerin yarısının kendileri herhangi bir işle meşgulken çocuklarını dijital teknolojilere yönelttikleri, bu sırada da herhangi bir içerik ve süre kontrolü sağlamadıkları rapor edilmiştir. Ev içi işlerin çocukların dijital teknolojiyle oyalanması sorununun nedeni olması durumu da gerek ev içi işler gerekse çocuk bakımı konusunda anne-babanın işbirliği ve birbirini desteklemesi ile gelişimsel açıdan daha uygun çözümlere kavuşturulabilir.

Araştırmada ailelerin çocukları dijital teknolojilere ikinci sıklıkta eğitimsel amaçlarla yönlendirdikleri görülmektedir. Bayırtepe ve Tüzün (2007) dijital teknolojilerin doğru seçildiğinde ve kullanıldığında eğitimsel açıdan; etkinlikler içerisinde eğitim verme, önceki öğrenmeleri pekiştirme, ders konularının öğretilmesi ve problem çözme becerisinin geliştirilmesi

gibi eğitimsel katkıları olduğunu belirtmektedir. Bu durumda aileler eğitimsel açıdan çocuklarını tablet ya da cep telefonuna yönlendirdiklerinde amaçlarını iyi belirlemeli, içeriği doğru seçmeli, süreyi ve süreci yakından takip etmelidir. Ayrıca devlet de kaliteli eğitimsel amaçlı dijital teknolojik yazılım üretimi konusunda çalışmalar yaparak bunları ailelerin ve eğitimcilerin hizmetine sunmalıdır. Araştırmada ayrıca ailelerin çocukları dijital teknolojilere yönlendirdikleri durumlar arasında az da olsa olumsuz davranışı kontrol etmek ve olumlu davranışı ödüllendirmek için yanıtlarına rastlanmıştır. Bu sonuç bazı ailelerin davranış kontrolü konusunda zorlandığı, davranış değiştirme ve olumlu davranışı pekiştirme konusunda eğitime ihtiyacı olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmada ebeveynler cep telefonu ve tablet kullanımının çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerini öncelikle sosyalleşme eksikliği yaratması, olumsuz davranışları modelleyebilme olasılığı ve bağımlılık yaratma riski olarak belirtmişlerdir. Literatür incelendiğinde dijital teknolojilerin çocukların sosyalleşmesini olumsuz etkileyebileceği ile ilgili çelişkili sonuçlar mevcuttur. Örneğin, Cordes ve Miller (2000) bu çalışmaya paralel biçimde dijital teknolojilerin çocuklarda sosyalleşme eksikliği ve bağımlılık riski yapabileceğini belirtmektedir. Oysa ki Gülay Ogelman, Güngör, Körükçü, Erten Sertkaya (2018) okul öncesi çocuklar üzerinde yaptıkları araştırmada dijital teknolojilere maruziyet ile sosyal beceri arasında bir ilişkiye rastlamadıklarını rapor etmiştir. Plowman, McPake ve Stephen (2012) de araştırmasında doğru içerik ve kullanımla dijital teknolojilerin sosyalleşmeyi olumsuz etkilemeyip geliştirebileceğini söylemektedir. Uygun süre ve içerik ile aile rehberliği olmaksızın kullanımı durumunda cep telefonu ve tablet kullanımının çocuklar üzerinde olumsuz davranış modelleme ve bağımlılık yaratma riskleri farklı çalışmalarda da benzer şekilde vurgulanmıştır.

Olumsuz etki olarak aileler daha sonra sağlıkla ilgili kaygılarını dile getirmiş, göz sağlığını olumsuz etkileyebileceğini ve hareket eksikliğine neden olacağını belirtmişlerdir. Alanyazında yer alan birçok deneysel araştırma ailelerin kaygılarında haklı olduğunu ve dijital teknolojilerle vakit geçirmenin, gözde yoğun odaklanmaya bağlı acı ve yanma hissine, hareket eksikliğine bağlı boyun, bilek, sırt ve diz ağrılarını neden olduğunu göstermektedir (Miyao, Sugiura, Sakata ve Ishigaki, 1997; National Research ve Council, 2001; Saito, Miyao, Sotoyama, Jonai, Akutsu, Yatani ve Marumoto, 2000). Araştırmanın yürütüldüğü yaş grubu olan 5-6 yaşın gelişimin hızlı olduğu bir dönem olduğu düşünüldüğünde bu riskler çok daha önemli hale gelmektedir. Ailelerin yarısından çoğunun (%52.8) bu risklerden bahsetmediği düşünüldüğünde ailelerin bu riskler konusunda bilinçlendirilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Son olarak da aileler dijital teknolojilerin zihinsel gelişim ve dil gelişimini olumsuz etkileyebileceğini ifade etmişlerdir. Dijital teknolojilerin küçük çocukların zihinsel gelişimlerine etkileri hakkında literatür incelendiğinde araştırmacılar arasında fikir ayrılıkları olduğu

görülmektedir. Örneğin Palmer (2006) araştırmaya katılan ebeveynlerin ifade ettiği olumsuzluğu destekler biçimde okul öncesi dönemde dijital teknolojiye maruziyeti “toksik çocukluk” terimiyle ifade etmekte, çocukların yedi yaş altında dijital teknolojilere maruz kalmaması gerektiği, okul öncesi dönemde beyin gelişiminin hala hızlı bir biçimde devam ettiğini savunmaktadır. Ancak Grennfield (1996) dijital oyunların ve teknolojilerin çocukların bilişsel ve dil gelişimini olumlu etkileyeceğini, dijital oyunlar sırasında düşünme ve karar verme ihtiyacı içerisinde gireceklerini bunun da gelişimlerini olumlu etkileyeceğini savunmaktadır. Görüşler arası farklılıklar kullanılan içeriklerin farklı olması, ebeveynlerin çocukla kullanım sırasında iletişim kurma durumu gibi faktörlerden kaynaklanıyor olabilir.

Araştırmada ailelerin dijital teknolojilerin olumsuz etkilediğini belirttiği dil gelişimi ile ilgili olarak da literatür incelendiğinde çelişkili sonuçlarla karşılaşılacaktır. Palmer (2006) araştırmasında dijital teknolojilerin dinlemeye dayalı eylemler içermesi nedeniyle sadece alıcı dil gelişimine yönelik uyarılar sağladığını başka bireylerle iletişim kurma ve üretkenlik gerektiren eylemler içermediğinden ifade edici dil gelişimi anlamında uyarı sunmadığını bunda dil gelişimini olumsuz etkilediğini belirtmiştir. Ancak Roseberry, Hirsh-Pasek ve Golinkoff (2014) 24-30 aylık çocukların içeriğinde sosyal etkileşimlerin yer aldığı uygulamalarla tablet kullanımı durumunda sözcük öğrenimini artırdığı sonucuna ulaşmıştır. Bu durumda ailelerin dijital teknoloji kullanımının çocuğun dil gelişimini olumsuz etkileyeceğine yönelik kaygılarını azaltmak için sosyal etkileşim içerikli uygulamaları süre kontrolü dahilinde kullanmaları önerilebilir.

Araştırmada ailelerin dijital teknolojilerin olumsuz etkileri arasında gördüğü faktörlerden birisi de ekran bağımlılığı riskidir. Ailelerin bu konudaki kaygıları literatürle uyumludur. Ekran bağımlılığı riski Kırık (2014) tarafından yapılan araştırmada ebeveynlerin kaygıları arasında yer almıştır. Bozkurt ve Şahin Bozoğlu (2016) tarafından da toplumlarda giderek dijital teknoloji kullanım oranlarının arttığı, ekran bağımlısı bireylerin ortaya çıktığı belirtilmiştir. Bu konuda tüm bireyler tarafından farkında olunması gereken önemli bir toplumsal durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Konu bütün yönleriyle ilgili kişi ve kurumlar tarafından ele alınmalı, gerekli önlem ve stratejiler geliştirilmelidir.

Araştırmaya katılan ebeveynlerin hiçbiri cep telefonu ve tablet kullanımının çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerinden bahsederken literatürde yoğun bir biçimde dikkat çeken obezite riskine (Calvert, Staiano ve Bond, 2013; Mustafaoğlu ve Yasacı, 2018; Robinson, 1999) değinmemiştir. Halbuki obezite ülkemiz içinde her geçen gün daha da büyüyen bir sağlık problemidir. Dünya Sağlık Örgütü 2018 Avrupa Sağlık Raporu’na göre Türkiye Avrupa ülkeleri arasında %32’lik oranla obezitenin en çok görüldüğü ülkeler listesinde birinci sırada yer almaktadır. Bu obezite verileri ve dijital teknolojilerin de obeziteye katkısı düşünüldüğünde

ailelerin dijital teknolojilerin yarattığı bu risk hakkında da bilinçlendirilmeye ihtiyaçları olduğu düşünülmektedir.

Ebeveynlerin cep telefonu ve tablet kullanımının olumlu etkileri ile ilgili görüşleri incelendiğinde; en çok eğitimsel destek sağlama açısından daha sonra dijital çağa ayak uydurma ve uslu durmasını sağlama açılarından dijital teknoloji kullanımını olumlu değerlendirdikleri gözlenmektedir. Prensky (2001) dijital çağda dünyaya gelen çocukların eğitim gereksinimlerinin karşılanmasında geleneksel eğitim-öğretim ortamlarının yetersiz kalacağını dijital teknolojilerinin eğitim ortamlarına adapte edilmesi gerekliliğini savunmaktadır (Akt. Dindar ve Akbulut, 2016). Plowman, Mcpace ve Stephen (2012) de araştırmalarında teknolojinin çocuklara eğitimsel anlamda olumlu destek sağladığını vurgulamıştır. Neumann (2014) okul öncesi dönemde tablet bilgisayarları kullanan çocukların ebeveynlerle etkileşimlerinin kalitesine paralel olarak harfleri tanıma ve yazma becerilerinde artış olduğunu belirlemiştir. Ayrıca okul öncesi eğitimde dijital teknoloji kullanımı hakkında yapılan araştırmalardan elde edilen teknoloji destekli İngilizce, matematik, satranç öğretiminin geleneksel metotlara göre çocuğun daha çok ilgisini çektiği ve öğrenme çıktılarına olumlu etkilediği sonuçlarıyla uyumludur (Çankaya, 2012; Erdoğan, 2009; İlhan Agan, 2004; Yıldırım, 2012). Bu araştırmalar farklı örneklemelerdeki okul öncesi çocuklar üzerinde yürütülmesine rağmen bulgularının paralellik göstermesi dijital teknolojilerin farklı kültürlerde okul öncesi çocukların eğitiminde etkin olarak kullanıldığını göstermektedir.

Ancak literatürde öğrencilerin dijital teknolojiler yerine geleneksel şekilde öğretmen rehberliğinde öğrenme ile daha başarılı olduklarını (Kaznowska, Roger ve Usher, 2011), üretici öğrenme ve yaratıcılık gibi becerilerin kazandırılmasında dijital teknolojilerin etkili olmadıklarını gösteren bulgular da mevcuttur (Bennet ve Maton, 2010; Thompson, 2013). Araştırma bulguları ve literatürdeki olumlu-olumsuz sonuçlar bir arada değerlendirildiğinde dijital teknolojilerin kullanımının eğitimde etkili olabilmesinin doğru içerikle, yetişkin rehberliği ve yetişkinle etkileşimli kullanılarak mümkün olabileceği düşünülmektedir. Bu da okul öncesi dönem çocukların eğitiminde kullanılacak kaliteli eğitici içeriklerin hazırlanması, okul öncesi eğitimcilerin ve ebeveynlerin çocuklarına dijital teknoloji kullanımı konusunda rehberlik etme ve etkileşime girme konularında eğitilmesi gerekliliğini göstermektedir.

Araştırma bulguları ailelerin çocuklarla kaliteli zaman geçirmeleri, çocukların akranlarıyla etkileşim içerisine girmeleri, açık hava etkinlikleriyle meşgul olmaları ve eğitsel sorumluluklarının olması halinde cep telefonu ve tablet kullanımının azaldığını göstermektedir. Plowman, McPake ve Stephen (2010) tarafından yapılan araştırmada da benzer biçimde ailelerin çocuklarıyla farklı oyunlar kurguladıklarında, birlikte eğlenceli vakit geçirdiklerinde, arkadaşlarıyla oyun oynadıklarında ve açık havada oyunlar oynadıklarında

dijital teknoloji yönelimlerinin azaldığı saptanmıştır. Bu durumda ailelere çocuklarıyla dijital teknolojilere alternatif olarak beraber yapabilecekleri eğitici, eğlendirici ve sanatsal (boyama, katlama gibi) etkinlik önerileri sunmak faydalı olabilir. Çocuklarıyla beraber vakit geçirmesi için doğa yürüyüşleri, piknik gibi açık hava etkinlikleri de önerilebilir. Ayrıca mümkün olduğunca akranlarıyla etkileşim içerisine girecekleri fırsatlar sağlanmalıdır. Eğitimsel açıdan da ilgilerine yönelik eğlenerek öğrenebileceği eğitimsel sorumluluklar verilerek çocuğun dijital teknoloji yönelimleri azaltılabilir.

Araştırma sonuçlarına göre çocukların dijital teknoloji kullanımlarını artıran faktörler arasında ailelere göre arkadaş yokluğu ilk sırada yer almaktadır. Günümüzde aile yapısındaki değişimler, çok katlı binalarda yaşam, kardeş sayısının azlığı veya kardeş olmaması, komşuluk ilişkilerinin zayıflaması çocukları oyun arkadaşı bulma zorluğu ile karşı karşıya bırakmaktadır (Tolbert Kimbro, Brooks-Gunn ve McLanahan 2011; Tandon, Zhou, Sallis, Cain, Frank ve Saelens, 2012). Bu da çocukları oyun ihtiyacını giderme noktasında maalesef dijital teknolojilere yönlendiren bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada ailelerin çocuklarının birlikte oyun oynayabileceği akranlarının olduğu ortamlar sağlaması gerek çocuğun oyun ihtiyacının giderilmesi gerekse sosyalleşmesi açısından önemlidir. Aksi takdirde araştırma da ailelerin belirttiği gibi çocuklar bu oyun ihtiyaçlarını doyurmanın alternatif kaynaklarına yönelecektir. Ailelerin cep telefonu ve tablet kullanımını artırdığını düşündüğü durumlar arasında alternatif etkinlik sunulmaması ve ailenin ilgisizliği de yer almaktadır. Kayri, Tanhan ve Tanrıverdi (2014) de araştırmasında benzer şekilde aileleriyle ilişkilerini sorunlu gören öğrencilerin dijital teknoloji kullanımlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu noktadan ele alındığında çocukların dijital teknoloji kullanımlarının artmaması için aile-çocuk ilişkisini geliştirici çalışmalar fayda sağlayabilir. Ayrıca ailelere çocukları ile yapabilecekleri alternatif etkinlikler öğretilebilir.

Araştırmada aileler dijital teknoloji kullanımını artıran faktörler arasında ekran bağımlılığını, ailenin yönlendirmesini de belirtmişlerdir. Bağımlılığın literatürdeki tanımında zaten kişinin kullandığı bir nesne üzerinde kontrolünü kaybetmesine vurgu yapılmaktadır (Yeşilay Derneği, 2017). Bozkurt, Şahin ve Zoroğlu (2016) tarafından yapılan çalışmada toplumda %0.3-38 aralığında bireyin ekran bağımlısı oldukları belirtilmektedir. Yani artık ekran bağımlılığı ciddi bir biçimde ele alınması gereken toplumsal bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır (Günüç, 2009). Araştırmanın okul öncesi dönem gibi çocuğun gelişiminin çok hızlı olduğu bir dönemdeki çocuklar üzerinde yapılmış olması ve bu yaşta bile ailelerin çocuklarının ekran bağımlısı olduklarından dolayı dijital teknoloji kullanımlarının arttığını belirtmiş olması düşündürücüdür. Küçük yaşlarda ekran bağımlılığı konusu farklı çalışmalarla derinlemesine incelenmelidir.

Ayrıca bu bulgu çocukların kontrolsüz dijital teknoloji kullanımı ile ilgili aileler tarafından önlem alınması ihtiyacını işaret etmektedir.

Ailelerin yönlendirmesinin dijital teknoloji kullanımı artırması da ailelerin yoğun çalışma şartlarından, kendilerine ait dinlenebilecekleri bir zaman dilimi yaratma çabalarından kaynaklanıyor olabilir. Plowman, McPake ve Stephen (2010) ebeveynlerin yoğun çalıştıkları, yorgun oldukları durumlarda çocuklarını ev dışında maruz kalabilecekleri fiziksel ve sosyal tehlikeleri de göz önünde bulundurarak evin içinde ve güvende bir alan olan dijital teknolojilere yönlendtiklerini belirtmiştir. Araştırmadaki ebeveynlerin çocuklarını dijital teknolojilere yönlendirme sebepleri de benzer olabilir. Ancak bu konu KKTC toplumunda da yeni araştırmalarla derinlemesine ele alınmalı ve ebeveynlerin çocuklarını dijital teknolojilere yönlendirme sebepleri net olarak ortaya koyulmalıdır.

Araştırmada son olarak çocukların dijital kullanımını artıran faktörler arasında ebeveynler model almayı belirtmiştir. Okul öncesi dönemde çocuğun davranış ediniminde sosyal öğrenmenin etkisi göz önünde bulundurulduğunda (Bandura, 1977) çocuğun yakın çevresindeki kişilerce (anne, baba, kardeş, akran) dijital teknolojilerin yaygın ve sık kullanımı çocuğun bu davranışı model alarak öğrenmesine neden olabilir. Bu durumda ebeveynlerinde çocuğa doğru model oluşturmaları adına dijital teknoloji kullanımı alışkanlıklarını kontrol altında tutmayı öğrenmeleri uygun olacaktır. Ayrıca çocuğun çevresindeki ona model olabilecek diğer yetişkinler de bu konuda duyarlı olmalı doğru davranışlar modellemelidir.

Bu araştırmanın sahip olduğu bazı sınırlılıklar da mevcuttur. Öncelikle araştırmada dijital teknoloji kullanımı sadece cep telefonu ve tablet kullanımıyla sınırlandırılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler ebeveyn görüşlerine dayalıdır ve gözlem sonuçlarıyla desteklenmelidir. Araştırma sadece 5-6 yaş grubundaki okul öncesi çocuklarıyla sınırlıdır. Dolayısıyla küçük yaş gruplarındaki okul öncesi dönem çocukları ile yürütülecek yeni çalışmalara ihtiyaç bulunmaktadır. Ayrıca araştırma sonuçları sadece KKTC'de yaşayan okul öncesi dönem çocukları ve aileleri ile sınırlıdır. Farklı kültürlerde okul öncesi dönem çocuklarının cep telefonu ve tablet kullanımını ele alan çalışmalar ve kültürlerarası karşılaştırmalı çalışmalarla dünyadaki durumu ortaya koymaya yönelik yeni araştırmalar kurgulanabilir.

KAYNAKÇA

- Akçay, D., & Özcebe, H. (2012). Okul öncesi eğitim alan çocukların ve ailelerinin bilgisayar oyunu oynama alışkanlıklarının değerlendirilmesi. *Çocuk Dergisi*, 12(2), 66-71.
- Atman, C. (2017). Çocuklara 2 yaşına kadar tablet verirken iki kere düşünün. *Sabah*, 16.12.2017. <https://www.sabah.com.tr/saglik/2017/12/16/cocuklara-2-yasina-kadar-tablet-verirken-2-kez-dusunun> Erişim tarihi: 30.12.2018
- Bandura, A. (1977). Social learning theory. *Englewood Cliffs*, New Jersey: Prentice Hall.
- Bayırtepe, E., & Tüzün, H. (2007). Oyun-tabanlı öğrenme ortamlarının öğrencilerin bilgisayar dersindeki başarıları ve özyeterlik algıları üzerine etkileri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33, 41-54.
- Bell, V., Bishop, D. V. M., & Przybylski, A. K. (2015). The debate over digital technology and young people. *British Medical Journal*, 351, 30-64. doi: <https://doi.org/10.1136/bmj.h3064>.
- Bennett, S., & Maton, K.A. (2010). Beyond the 'digital natives' debate: Towards a more nuanced understanding of students' technology experiences. *Journal of Computer Assisted Learning*, 26(5), 321-331.
- Bihar, R. (2016). Dijital oyunlar: yasaklamalı mı yasaklamamalı mı? *TRT Çocuk Ebeveyn Akademisi*, <http://www.trtcocuk.net.tr/ebeveyn-akademisi/cocuk-gelisimi/dijital-oyunlar-yasaklamali-mi-yasaklamamali-mi>. Erişim tarihi: 26.07.2018
- Bozkurt, H., Şahin, S., & Zoroğlu, S. (2016). İnternet bağımlılığı: güncel bir gözden geçirme. *Journal of Contemporary Medicine*, 6(3), 235-247.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (17. Baskı). Ankara: Pegem Yayınları
- Calvert, S. L., Staiano, A. E., & Bond, B. J. (2013). Electronic gaming and the obesity crisis. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 139, 51-57. <http://doi.org/10.1002/cad.20031>.
- Canbek, G., & Sağıroğlu, Ş. (2007). Çocukların ve gençlerin bilgisayar ve internet güvenliği. *Politeknik Dergisi*, 10(1), 33-39.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2007). *Research methods in education*. (6. baskı), London and New York: NY Routledge Falmer.
- Cordes, C., & Miller, E. (2000). Fool's gold: A critical look at computers in childhood. College Park, MD: *Alliance for Childhood*. Retrieved from <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED445803.pdf>

- Çakır, H. (2013). Bilgisayar oyunlarına ilişkin ailelerin görüşleri ve öğrenci üzerindeki etkilerin belirlenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 138-150.
- Çankaya, Ö. (2012). *Bilgisayar oyunlarının okul öncesi eğitiminde kullanılmasının bazı matematiksel kavramların öğretimi üzerine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Deveci, B., & Deveci, B. (2018). Örnek olay çalışmasına ilişkin teorik bir değerlendirme. *Social Sciences Studies Journal*, 4(13), 126-135.
- Dindar, M., & Akbulut, Y. (2016). Dijital teknoloji deneyimi, medya ortamlarında geçirilen süre ve çalışan bellek kapasitesi ilişkisi. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 15(1), 59-72.
- Erdoğan, İ. (2009). *Okul öncesi dönemde satranç öğreniminde geleneksel ve bilgisayar destekli öğretim yöntemlerinin karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Ersan, M. (2016). Tablet ortamında resimli çocuk kitapları; biçim ve içerik özellikleri üzerine bir inceleme. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, 6(2), 148-158.
- EU Kids Online (AÇÇAP) II Türkiye (2010). *Avrupa çevrimiçi çocuklar araştırma projesi Türkiye sonuçları*. <http://eukidsonline.metu.edu.tr> adresinden, 11.01.2019 tarihinde alınmıştır.
- George, M., & Odgers, C. (2015). Seven fears and the science of how mobile technologies may be influencing adolescents in the digital age. *Perspectives on Psychological Science*, 10(6), 832-851.
- Greenfield, P. M. (1996). Video games as cultural artifacts. In P. M. Greenfield & R. R. Cocking (Eds), *Interacting with video*. Norwood: NJ. Ablex Publishing.
- Gülay Ogelman, H., Güngör, H., Körükçü, H., & Erten Sarkaya, H. (2018). Examination of the relationship between technology use of 5-6 year-old children and their social skills and social status. *Early Child Development and Care*, 188(2), 168-182, DOI: <https://doi.org/10.1080/03004430.2016.1208190>.
- Gülbahar, Y., & Alper, A. (2009). Öğretim teknolojileri alanında yapılan araştırmalar konusunda bir içerik analizi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 42(2), 93-112.
- Gündüz Kalan, Ö. (2010). Medya okuryazarlığı ve okul öncesi çocuk: Ebeveynlerin medya okuryazarlığı bilinci üzerine bir araştırma. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 2(39), 59-74.

- Güngör, M. (2014). Okulöncesi dönem çocuklarının televizyon izleme alışkanlıkları ve anne baba tutumları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(28), 199-216.
- Günüç, S. (2009). *İnternet Bağımlılık Ölçeği'nin geliştirilmesi ve bazı demografik değişkenler ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Haake, M., Axelsson, A., Clausen-Bruun, M., & Gulz, A. (2015). Scaffolding mentalizing via a play-&-learn game for preschoolers. *Computers & Education*, 90, 13-23.
- İlhan Agan, Ş. (2004). *Öğretim teknolojileri ve materyal destekli yabancı dil (ingilizce) öğretiminin, ilköğretim okul öncesi eğitimi anasınıfı öğrencilerinin öğrenme ve hatırlama düzeyleri üzerindeki etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- İnan Kaya, G., Mutlu Bayraktar, D., & Yılmaz, Ö. (2018). Dijital Ebeveynlik Ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 46, 149-173.
- Kabakçı Yurdakul, I., Dönmez, O., Yaman, F., & Odabaşı, H. F. (2013). Dijital ebeveynlik ve değişen roller. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 12(4), 883-896.
- Kayri, M., Tanhan, F., & Tanrıverdi, S. (2014). Ortaöğretim öğrencilerinde internet bağımlılığı ile algılanan sosyal destek arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Online Journal of Technology Addiction & Cyberbullying*, 1(1), 33-59.
- Kaznowska, E., Rogers, J., & Usher, A. (2011). *The state of e-learning in canadian universities, 2011: If students are digital natives, why don't they like e-learning?* Toronto: Higher Education Strategy Associates.
- Kılıç, S. (2015). *Okulöncesi çağındaki çocukların teknoloji kullanımı hakkında ebeveyn görüşlerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.
- Kır, İ. (2011). Toplumsal bir kurum olarak ailenin işlevleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(36), 381-404.
- Kırık, A.M. (2014). Aile ve çocuk ilişkisinde internetin yeri: nitel bir araştırma. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 337-347.
- Lauricella, A. R., Wartella, E. A., & Rideout, V. J. (2015). Young children's screen time: The complex role of parent and child factors. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 36, 11-17. <https://doi.org/10.1016/j.appdev.2014.12.001>

- Linebarger, D. L., & Piotrowski, J. T. (2009). TV as storyteller: how exposure to television narratives impacts at-risk preschoolers' story knowledge and narrative skills. *British Journal of Developmental Psychology*, 27(1), 47-69.
- Livingstone, S., Leslie H., Anke, G., & Kjartan, O. (2011). Risks and safety on the internet: the perspective of European Children Report, EU Kids online deliverable d4: core findings to the European Commission Safer Internet Programme online gaming. *Cyberpsychology & Behavior*, 6(1), 81-91.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded Sourcebook*. (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Miyao, M., Sugiura, S., Sakata, T., & Ishigaki, H. (1997). *The visual effect of video games on school children*. Paper presented at the International Conference on Work with Display Units (WWDU), November 3-5, Tokyo.
- Mustafaoğlu, R., & Yasacı, Z. (2018). Dijital oyun oynamanın çocukların ruhsal ve fiziksel sağlığı üzerine olumsuz etkileri. *Bağımlılık Dergisi*, 19(3), 51-58
- National Research and Council (2001). *Musculoskeletal disorders and the workplace: Low back and upper extremities*, Ed. National Research Council. Washington, D.C.: National Academy Press.
- Neumann, M. M. (2014). An examination of touch screen tablets and emergent literacy in Australian pre-school children. *Australian Journal of Education* 58(2), 109-122. <https://doi.org/10.1177/0004944114523368>.
- NHS Digital (2018). Social media could be behind rise in child sleep disorders. *Independent*. <https://www.independent.co.uk/life-style/health-and-families/children-sleep-problems-rates-hospital-admissions-instagram-obesity-mental-health-anxiety-apnoea-a8562851.html> Erişim tarihi: 30.12.2018
- Nikken, P., & Schols, M. (2015). How and why parents guide the media use of young children. *Journal of Child and Family Studies*, 24(11), 3423-35.
- Onwuegbuzie, A. J., & Leech, N.L. (2007). A call for qualitative power analyses. *Quality & Quantity*, 41, 105-121.
- Palmer, S. (2006). *Toxic childhood: how the modern world is damaging our children and what we can do about it*. Orion: London.

- Pew Research Center. (2016). *Parents, Teens and Digital Monitoring*. Pew Research Center, Washington, D.C. <http://www.pewinternet.org/2016/01/07/parents-teens-and-digital-monitoring/>. Erişim tarihi: 21 Şubat 2018.
- Plowman, L., McPake, J., & Stephen, C. (2010). The technologisation of childhood? Young children and technology in the home. *Children & Society, 24*(1), 63-74.
- Putnam, R. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American Community*. New York: Simon and Schuster.
- Robinson, T. (1999). Reducing children's television viewing to prevent obesity. *JAMA, 282*(16), 1561-1567.
- Robson, C. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri: gerçek dünya araştırması*. (Çev. Şakir Çınkır ve Nihan Demirkasımoğlu), Ankara: Anı Yayıncılık.
- Roseberry, S., Hirsch-Pasek, K., & Golinkoff, R.M. (2014). Skype me! Socially contingent interactions help toddlers learn language. *Child Development, 85*(3), 956-970.
- Rosen, L. D., Lim, A. F., Felt, J., Carrier, L. M., Cheever, N. A., Lara-Ruiz, J. M., Mendoza, J.S., & Rökkum, J. (2014). Media and technology use predict ill-being among children, preteens and teenagers independent of the negative health impacts of exercise and eating habits. *Computers in Human Behavior, 35*, 364-375.
- Saçan, S., Metin, Ş., & Millici, M. (2016). Okul öncesi çocuğa sahip ebeveynlerin medya okuryazarlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası Aile Çocuk ve Eğitim Dergisi, 10*, 37-56.
- Saito, S., Miyao, M., Sotoyama, M., Jonai, H., Akutsu, M., Yatani, M., & Marumoto, T. (2000). *Research activities on the ergonomics of computers in schools in Japan. Paper presented at the "Ergonomics for the New Millennium", International Ergonomics Association XIVth Triennial Congress and the Human Factors and Ergonomics Society 44th Annual meeting, San Diego.*
- Sayan, H. (2016). Okul öncesi eğitimde teknoloji kullanımı. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum, 5*(13), 67-83.
- Sormaz, F., & Yüksel, H. (2012). Değişen çocukluk, oyun ve oyuncuğun endüstrileşmesi ve tüketim kültürü. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11*(3), 985 -1008.
- Sözbilir, M. (2018). Nitel veri analizi. <https://fenitay.files.wordpress.com/2009/02/1112-nitel-arac59ftc4b1rmada-veri-analizi.pdf> Erişim tarihi: 30.12.2018
- Şimşek İşleyen, F. & İşleyen, M. (2015). Çocukların medya algısının resimler üzerinden analizi. *Global Media Journal, 5*(10), 271-287.

- Tandon, P. S., Zhou, C., Sallis, J. F., Cain, K. L., Frank, L. D., & Saelens, B. E. (2012). Home environment relationships with children's physical activity, sedentary time, and screen time by socioeconomic status. *The International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 9(88). <http://doi.org/10.1186/1479-5868-9-88>.
- Tavşancıl, E., & Aslan, E. (2001). *İçerik analizi ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Thompson, P. (2013). The digital natives as learners: Technology use patterns and approaches to learning. *Computers & Education*, 65, 12-33.
- Tolbert Kimbro, R., Brooks-Gunn, J., & McLanahan, S. (2011). Young children in urban areas: Links among neighborhood characteristics, weight status, outdoor play, and television watching. *Social Science and Medicine*, 72, 668-676.
- Toran, M., Ulusoy, Z., Aydın, B., Deveci, T., & Akbulut, A. (2016). Çocukların dijital oyun kullanımına ilişkin annelerin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24 (5), 2263-2278.
- Trawick-Smith, J. (2014). *Erken çocukluk döneminde gelişim*. Berrin Akman (Çev. Ed.). Beşinci basımdan çeviri, Ankara: Nobel Yayın.
- Turkle, S. (2011). *Alone Together: Why we expect more from technology and less from each other*. New York: Basic Books.
- Tüzün, Ü. (2002). Gelişen iletişim araçlarının çocuk ve gençlerin etkileşimi üzerine etkisi. *Düşünen Adam*, 15(1), 46-50.
- Tüzün, Ü., & Tüzün, H. (2006). Eğitsel bilgisayar oyunları ve bir örnek: Quest Atlantis. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 220-229.
- Wartella, E. A., Vandewater, E. A., & Rideout, V. J. (2005). Electronic media in the lives of infants, toddlers and preschoolers. *American Behavioral Scientist*, 48(5), 501-504.
- WHO Europe Health Report (2018). <http://www.euro.who.int/en/countries/turkey>
- Yeşilay Derneği (2017). Türkiye bağımlılıkla mücadele eğitim programı. <https://www.yesilay.org.tr/documents/file/yesilay/kitap/tbm/internet-bagimliliği.pdf> Erişim tarihi: 30.12.2018
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları
- Yıldırım, N. (2012). *Yabancı dil eğitiminde eğitsel oyunlar aracılığıyla mobil öğrenme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

- Yılmaz, K., & Altınkurt, Y. (2011). Göreve yeni başlayan özel dersane öğretmenlerinin kurumlarındaki çalışma koşullarına ilişkin görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(2), 635-650.
- Yiğit, E. (2017). *Çocukların dijital oyun bağımlılığında ailelerin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Yükselen, A. (2018). <http://www.milliyet.com.tr/cocuklar-ve-teknolojik-cihazlar/metin-uyar/cumartesi/yazardetay/14.04.2018/2646805/default.htm>. Erişim tarihi: 30.12.2018.